

xejb sew fir-rarza kemm ukoll fil-lsien u fit-twemmin, qablu wisq fl-imkien, u wiehed għandu jobsor, illi t-Tempju ta' Melitta, kien iżjed magħruf, u msemmi; u għalhekk, l-isem tal-GŻIRA TA' MELITTA saret haġa jew titlu mogħti minn kull mahluq.

Izda l-Gwerra Punika, u l-aħħar rebħa tar-Rumani, kontra l-Kartaginiżi, fis-sena 215 Q.K., gāgħlet li din il-Gżira, kontra r-rieda tagħha, tingħaqad mar-Rumani; u t-Tempju, allura ta' Melitta, biddel il-kerrejja, u gie mlaqqam Tempju ta' Ġunone, u minn dak inhar il-Port, gie magħruf taht l-isem tal-Marsa ta' Ġunone.

Tolomew l-Astronomu, u Ċicerun, il-Kbir Oratur, jistqarru li dan it-Tempju, kien mill-aqwa tad-dinja, mhux anqas minn dak ta' Djana ta' Efesu.

Antonio Quintino storiku ta' l-Ordni ta' Malta u awditur tal-Gran Mastru Lisle-Adam (1530), iġhid illi ra b'għajnejh, xi fdal ta' dan it-Tempju, li kienu tassew sbieħ. Fil-Mużew tal-Belt, hemm fdal, medaljuni tar-rħam u bċejjeċ ta' dan it-Tempju.

Min ma jafx illi malli f'xi post jitwaqqaf Tempju bl-ikbar heffa jibdeu jitwaqqfu haġna djar ma' dwaru? u mhux biss djar għall-Qassisin u għar-rhieb, iżda wkoll biex jilqgħu fihom il-barranin, għax f'qasir żmien, il-post tat-Tempju isir blejta jew, kif isejhulha, *cittadella*. Dan għandna naħsbu illi sar hawn Malta, u l-hlejjaq ta' barranin kienu bla qjies miġbuda bil-fama ta' dan it-Tempju. F'dawk iż-żminijiet ukoll, bħal ma tgħarrafna l-iskrittura u l-grajja ta' ġnus oħra, ma' ġenb it-Tempju aktarx kienu jwaqqfu torrijiet jew kastelli.

Wara t-trijonf ta' Kostantinu, Malta għalkemm taht ir-Rumani, ma kinitx iżjed taht il-ħakma ta' Imperji ta' l-Oċċident, iżda ta' l-Orient, u aktarx fis-sena 828 W.K. għan-naħha tax-xatt, fil-ponta tal-lsien li jāti għall-baħar, gie mibni mill-maltin,—allura insara sa mis-sena 58 wara Kristu, u minn Kustantinu mogħtija lilhom il-libertà tat-Twemmin Nisrāni—Torri, jew Kastell imdaqqas, għal biex iħares u jilqa' l-assalti tal-furbani, li, bħala ġrati, kienu mlew u niġġsu kollu kemm hu l-Mediterran.

Fis-sena 870, skond il-kronika Għarbija Kartaginiża, Malta waqgħet taht difrejn is-Saraċini; u dal-Kastell kien minnhom imkabbar u mghammar bil-kanuni. 220 sena damu hawn is-Saraċini, u għandna naħsbu li t-Tempju, jew kien inbidel f'Moskċa jew aktarx hallewh jiġġarraf.

(jissokta.)

Kan. G. M. Farrugia.

ID-DUD U L-MARD.

Nibdew ingibu taht din ir-ras l-ewwel biċċa milli qiegħed jiktbilna l-tabib H. fuq id-dud u l-tixrid tal-mard. Billi dil-haġa hi ta' htejga u ta' tagħlim kbir, inħajru lill-qarrejja li jaqrawhom bid-dehwa kollha biex dak li jaqraw jiswielhom ta' gid.

ID-DUBBIEN.

Id-dubbien, barra milli hu moqziez u jdejjaq, huwa wkoll dud ta' biża' għal saħħitna għax miegħu jgōrr id-dud tal-mard. Għalhekk l-ewwel haġa li għandna nagħmlu biex nilqgħu ruħna, hi li kemm jista' jkun innaqqsu l-kotra tad-dbieben.

Minn Mejju l-quddiem, ngħidu aħna sal-ħarifa, il-għadd tagħhom jizdied bl-eluf ta' l-eluf.

Hekk kif tibda tieħu xi ftit tas-shana, għall-ħabta ta' Marzu u l-iżjed għall-ħabta ta' April, l-istaġun tat-tnissil tagħhom ikun beda.

Id-dubbiena tbid mal-100 sal-150 bajda f'daqqa.

Raw u qiesu li jekk dubbiena tbid, ngħidu aħna fil-15 ta' April, mal-120 bajda, dik id-dubbiena l-waħda fl-aħħar ta' Settembru tkun nisslet mal-5,598,720,000 dubbiena. Dawn id-dubbini kollha, jekk wiehed iġhaqqadhom u jrosshom flimkien, jagħmlu bħal kaxxa li minn kull ġenb tkun iġġib il-qjies ta' 8 qasab u sitt ixbar (20 jarda Ingliza); u dana biss jekk kemm-il darba din id-dubbiena tiġi li tmut wara li tkun għamlet u xeħtet l-ewwel għanqud bajd. Imma d-dubbiena targa' tbid darbtejn jew tliet darbiet iżjed, ukoll barra minn dawn ix-xorta ta' gzuz ta' bajd li semmejna.

Bix-xorti li d-dubbien għandhom l-egħdewwa tagħhom maħluqin għalihom, sew ma tūl it-tfediq (*) tagħhom kemm ukoll mita jrabbu l-gwienah u jtiru.

Imma b'dawn l-egħdewwa kollha li għandhom, kull sajf aħna ninsabu mpestati bihom b'kotra kbira ta' bla għadd.

Id-dubbien iġorr miegħu l-mard: haġa zghira biex niħmu kif, għax kullhadd jaf id-drawwiet tagħhom. Il-mard ta' l-im-

(*) Mita l-bajd isir bħal dudu tax-xagħat.

ikbir jahkem bil-bosta tul
 - kœim »^{koU}, ui,, id-dubbien g andu tas
M-tff- Blal.^{ebda} ^1 msaren bit-tni is ttegt tt.
 E « " ' ^ f 2* rid ^ - - ' d, 1 ['ughn. bid-dud tal-mard
 ^ t e h e . k ' , T o l l i n i M . ; k ; j n e j n a d - d u d t a l - m a r d t a l -

BS-si(ler u .18°) mill- sarat l, d-dubbien
 ei" ,w,ut h a ,, a n i q R , k u l l d u b b i e n a l i t i n s a b e w w a
 .! * a h " h l i m a , b i l n e q - r d t k u J t i i k o m e w _ l
 Sista' i ih ¹ b i , 1 „ t i t n i k k r u h l - s e b d e n i . I f l a k r u
 » L a ' T K u b W e n „ a i a f f £ f w l i e d k o , n l - e g à i e i ,
 billi titu-uaw l a t a s k o m U
 a i h a m m h n - i w b ^

I 1L-OJUBLEW.

J W-APP 1 2 f a . , i 6 m o 1 9 2 5]
 I TA' P. INDRi MINS BORMLA KAPP. 3 2 &

- g ax miktub Wortograftja tajba.
 • 1 u q , a ' 1 - e w w e l n a n s i b u x x i n g . d u e f n a t u p 1
 [titl Kittieb. , / ^
 Fuq it-tieni: G idna li miktub Vortografya tajoa
 hu. U-Kmiebg ad illi 1-alfabet ma ux teg na sabarra, n .
 mexa - kif keUu jimxi - mal-grammatka. M a q * ^ * . * J
 A-alfabet, pa enzja! hemm tajjeb li qabel mag na f naga
 qabel mag na fil-grammatka. t ^
 Patri Indri hu wiehed minn dawk ilHjg o u l - l s i e t l ,
 u j o b b u j a r a w b m i k t u b s u r e t i n - n i e s u d a n n a r a w h u k o l l n n j 1
 i x b u m i k m b l - / w w f l f i i / a / M l i q i e g e d f ' i d e j h . K i e n h e m m
 li l - u r n a l i u l - k o t b a 1 - o r a b a l u , i k u n u j i x b h u h b i l H J * 0 1
 f k i t b i t h o m O R T O G R A F I J A W A D A .
 Barra minn xi a a g i r a ' i h a w n u T h i n n , H o r t o g r * '
 d a n i l k t i e b b i k o l l h a k i f t i t l o b i l - g r a m m a t k a m a l t i j a U g ^
 a h n a n i h r h u b ' q a l b n a k o l l h a H I I - P a t r i I n d r i .

IL-ORAMMATKA MALTIJA

FI OKON.

(Jissokta md td qabet).

IL-G ERQ TAL-KELMA
-TISWIR U TUSIG -

Il-kelma maltija himibnija fuqq erq ta' TLLET
KONSONANTT

Biex insibu 1-g erq, in arsu lejn W-mannia, ji ifieri lejn it-
tiolet persuna ta' ens ra el, g add wie ed tal-Verb fl-Img oddi
u nie du 1-konsonanti tieg u K I F I N H U M A W A R A X U L X I N .

Mill-kelma qatel (lihi /mamma ta' danil-verb) g andna
1-g erq Q-T-L.

Il-Verb malti huta'tliet konsonanti ; i da billi ieli naraw
mamma b'angas jew b'ijjed minn tlieta g andna nitg allmu li :

Il-Verb jista' jkun ta' SURA EWLENIJA jew ta' SURA
MNISSLA.

Is-SURA EWLENIJA tista' tkun SIHA (qatel= Q-T-L)
 jew NIEQSA. In-NIEOSA tingasam f' a-mest irjns: K T O -
 ROX {radd= R D D). 2 . M O F I J A {târ = T-(A)-R). 3 . T A X -
 X E B H (bl-ewwel konsonanti dg ajfa: zuret L F - R - T). 4 . T A S -
 S E W N E Q S I N (bl-a ar konsonanti dg ajfa: l e f a (f) = T - F / J .
 5 . D G A J F A (b' ew konsonanti dg ajfa: w e r a (j) = W - R / J . (*)

Is-SURA MNISSLA hi dejjem ejja minn sura o ra.
 Hemm tmienja: r. T a e r b a ' k o n s o n a n t i (dawn iktarx huma ew
 verbi ta'sura ewlenija, fil-Malti iktarx mitlufà,—rainsu in fl-im-
 kien: f e r / e r = e r e r = f e r r = f e r = f e t - f e r j e w v e r b i e w l e n i n b ' p a r -
 ti ella jew ittr* o r a / / / / T / / 1 & 3 L = m a s a r = (m) s a a r .

- 2- Lijtennu 1-kons. tan-nofs: qahad = qabbad.
- 3- Lijbiddu 1-ewwel Vokali Vajew ie/ fehem =>fitheim*
- 4- Lij idu n fil-bidu: fara = nfara .
- 5- t u qarben = tqarben.
- 6- / w a r a 1 - e w w e l k o n s . : l a q a g = t t a q a g .
- 1- „ s t m a s s u r a t a ' 1 - I m p e r a t i v : q a r r - s i q a r r .

(*) Il-/u /w huma konsonanti dg ajfa.